

(160)

Recit

Var Buez an Ampereur Napoleon,
Var e Gampagnou glorius a enep an oll Buissançon eus an Europ.

Var ton : Caromp adare, va Bris.

Vicit nationes excustansque decedit!

Habitantet a Vreiz- Inel, prestat hoc'h attantion
Da glévet eur recit fidel var Buez Napoleon;
Var e Gampagnou glorius enep an oll Buissançon;
Oute eo bet victorius, nespét d'o oll armeou.

Napoleon a voe ganet er quær a Ajaccio, (1)
Ha gant soign vras e zê disqet gent ma teu demeus e vro.
Studia ra art ar brezel en quær Brien, en Paris;
Studius ê ha leun a zêl evit feb seurt exerciç.

(161) Autre a ra en armeou prest evel souletanant,
Da gommandi artilleri en eur pœnt desesperant.
Acquitta ra e fonction gant calz a habilité;
Estimét ê gant an Nation ha gant cheffou an arme.

Toulon o vea bet livret d'an enemiet Sauzon, (2)
Napoleon a voe hafn]vet neuze chef a Vataillon,
Ha gant ar gourach ar vrassa e commandas an arme,
Ma teu ar plaç d'en em renta d'an nep ma apparchanté.

O vea bet victorius en deiz-se gen eclatant,
Var ar Sauzon ambitius, hac o rentet impuissant,
E voe dabord recompencet demeus e fidelité:
General - Briganden hanvet gant gloar ha gant dignité.

(1). - Ar 15 a vis east 1769, en enezeg Cors.

(2). - 1795. (Burré dans le ms. de Lédan et remplacé par: ar 27 a vis east 1793.)

184

Var beun daou vloas, en mis here, Bonapart a voe harvet (1)
 General - Chef eus an arme pini a voa destinet
 Evit antren en Itali, ouz pini hor boa brezel,
 Monet a ra d'en ataqi, da ober dezj terel.

Neuz e d'e arme accablet gant a bep seurt pourentez,
 Souden en deveus lavaret gant calz laouenidiguez:
 » Comaradet, oll dud souffrant, eus a bep tria e vanqit;
 » N'oc'h eus boutou, habillamant, mes oll en em gourajit.

» Considerit, va zoudarded, di var beg ar montagnou,
 » Ho toulagad a vo charmet o velet ar blesennou:
 » Contreou pinvidic bras int, demp e vezint assuret.
 » Marchomp! marchomp! bezomp couraj, ha demp d'o c'hemeret!...» (162)

Campagn brillant an Itali a gommanç gant fermeté;
 Anfoncet eo an enemi, ecraget eo e arme:
 Ha gaeion bras ganeomp a deu, goude bea conqeret:
 Arjantou, Provera, Beaulieu (2) a zo ganeomp terrasset.

Montenot, Seva, Mondovi d'abord a voe gemeret,
 Goude, Arcol ha Rivoli ive a voe ramportet;
 Neuz eun triete enorapl en Campo-Formio sinet, (3)
 Hon rentet dign hoc respectabl dirac hon enemiet.

Goude ma voe bet terminet campagnou an Itali,
 Napoleon a c'hloar carquet neuz e deu da Paris,
 Elec'h ma voe decidet cass da vro 'n Egypt eun arme,
 Evit combatti an Turqet: hon harros e c'houmande.

Partial a ra a Doulon (4), gant an arme ambarqet;
 Malt a guemer a denn canon (5); neuz e voe disqennet
 En qichen qær Alexandri, pehini voe gemeret,
 Dindan boulet an enemi, hac ar victor poursuet.

Eur vataill vras a voe roet dirac ar Pyramidou; (6)

(1).- 1795. (2).- Tri General, pere a gommande an Autrichianet, an Italianet, &c.

(3).- An 17 a vis here 1797. (4).- An 19 Mae 1798.

(5).- An 12 Even 1798.

(6).- Monumenthou en Egypt, admirabl da velet, abalamour d'o huedet ha d'o form.

(163) Mes qent eguet ma voe livret, e lavaras d'e drouplou :
 « Sonjit penos, va zoudarded, var lein ar monumantchou,
 » Hor victoriou a vo gravet epad an oll amzeriou.»

Plaçou arme, ar re quenta a quemeras hon harros,
 Aboukir, Loubi ha Jaffa, Jerusalem, Cairos,
 Ha Sant-Yan d'Acir, Gaza ive, demp a voe gant Nazareth,
 Hac eno e caner gant joa hymn ar victor gonedet.

Napoleon victorius a quitta brô an Turget,
 Hac a zisgen en porz Frejus, goude bea ordrenet
 D'e general et a fizianç, Berthier, Junot ha Kleber,
 Da echui gant dilijanç da gonqeri ar c'harter.

Dont a ra gant dilijanç vras, hep dale da gueder Paris,
 E qemer ar c'houarnamant cazimant en e zivis ;
 Henta Consul e voe hanvet gant ar c'horfou principal ;
 Eppad e vue e titret, mestr e teu en general.

An Itali hor boa collet en absanç Napoleon,
 En penn e arme reservet e vale a wir galon ;
 Treuzi 'ra Mene-Sant-Bernard dre erc'h, selaç, precipiçou,
 Hac e qemer neuze fort Bâst en creiz ar brassa poanniou.

(164) Milan a deuas da goea en e zorn, ha Sondrio ;
 Neuze 'teuas d'en em blaci var blenennou Marengo ;
 Eur gombat vras en em roas gant an Autrichianet,
 Pere a voa dindan Melas (1), dabord e voemp repousset.

Ar C'henta Consul a redas en renaç ar rejimantchou,
 Gant eur vouez ferm e lavaras roctal eno d'e drouplou :
 « Couraj ! couraj, camaradet ; mont a reomp da gombatti :
 » Ecrazomp hon enemiet, na deump qet da reculi.»

Enpad trivac'h heur horolach, hep tam interruption,
 E renas eno ar c'harnach entre an diou nation ;
 Oll e voemp prest da berissa en creiz an tã, ar mindraill,
 Pa de[er] Desaix d'en em blaci en hor c'hichey er vataill.

Faç ar gombat prest a chencas en faveur ar Francisien ;

(1).- Melas, general Autrichian.

Ar victor neuze a deuas d'en em disclêrya souden ;
Mes hor General Desaix courajus a deu da goea ;
Mervel a ra victorius , an arme a saveta .

Napoleon a zistroas da Baris goude 'r victor ,
Ha dabord ec'h instituas al Legion a Enor ;
Recompañ caer d'an harroset ha d'an oll dud a dalant ,
Goude bea bet servichet hac eus o brô meritant .

An drivac'hvet eus a vis mae (1), ar C'honsul Napoleon
A voe gant eur solemnité bras hanvet gant an Nation
Evit govern ar Francisien , gant an tîtr a Ampereur ,
An Egl imperial souden gant enor a receveur .

(165)

Formi a rêr dre jalouzi a enep an Ampereur
Eur alianç d'e gombati , carguet demeus a fureur ;
Russianet , Suedoet , Autrichianet ive ,
O deveus en em unvanet , a avañ gant o arme .

Primo'h eget eul luheden , camp Bologn a zo savet ,
An Ampereur a ya souden dirac e enemiet ;
Ha goude meur a chang eürus a enep teir buissañ ,
E gemer qæer gapital Vien (2), e armeou hac o bevañ .

An Impalaerien Alexandr ha Frances , gant o arme (3),
A gampas er moment neuze en Austerlitz ferm neuze ;
Napoleon o altocas gant e gouraj ordinal ;
Fidel e zê ar victor c'hoas d'an drapo imperial .

Neuze en d'oa da gombatti Roue ar Brussianet ,
Aliet ive d'ar Russi ha d'hor oll enemiet ;
Bataill Jena a zuffisas evit renta triumphant ,
Hac hor arme a antreas en Postdam var an instant .

Er bloa goude e commañças eur c'hampagn oll distinguet ;
Napoleon en em dolas en creiz ar Russianet ,
Hac e livras dezø neuze bataill Eylau (4), Friedland (5),

(166)

(1). - 1804. (2). - An 13 a vis Du 1805.

(3). - Alexandr, impalaer ar Russi, ha Frances, Ampereur an Autrich.

(4). - 8 c'hoevrer 1807. (5). - 14 Even 1807.

Hac en bêr amzer o forças da zont da drêti gantân.

An hostilité a cessas entre an tri Ampereur,
Hac e commanças an trêti, ha sinet en hor faveur (1);
Napoleon a zistroas en Franç, carguet a lore,
Goude calz avantajou bras deân coulz ha d'e arme.

Trêti a ra neuze e armou a enep ar Portugal,
Eno e tressas afferiou ar c'hommerç en general;
Neuze ive e soumettas ar Spagn dindan e bouvoar,
Hac e plaças e vreur Joseph var an trôn, goude 'r victoar.

Evel ar fouldr e quitta 'r Spagn, rac clêvet eure eno
E teu trouplou an Allemagn da glasq ravaji hor brô:
Eruout ra en Dilengen gant euy arme florissant,
Hac e qemer c'hoas qer Vien : adare eo triumphant.

Bataill Wagram a voe livret ar c'hoec'h eus a vis gouere (2),
Anfoncet eo an enemy, ha calz a goll o bue;
Napoleon victorius a zictas an artillou
Pere voe avantajus bras evitân hac e drouplou.

(167) Obten a eure da bried eur brinces ar charmanta,
Merc'h an Ampereur a Autrich, ar goanton Mari-Louisa;
Ha dêi ez è bet eureujet gant calz a solemnite,
Ha dê ez eus neuze ganet eur mab leun a zignite.

Mont a raïn bremaïn da barlant eus ar c'hampagnou brassa
En deveus sonjet congerour, hac ar re maleürussa:
Napoleon a ziscleryas brezel d'ar Ruessianet,
Hac incontinant ec'h armas euy nombr bras a gousriet.

Composet è an Arme-Vras eus a bêvar - c'hant mil den,
Ar gavailliri a zavas da ouспен c'hoec'h - ugent mil den;
Mil daou c'hant peç a ganoniu ive a voe preparet,
Da secondi an armeou el lec'h ma vijent renjet.

Napoleon a dremenas promptamant rivier Oder,
Hac en em dol var ar Vistul gant courach vras ha fermder;

(1). - En guere a Dilitt, entre Alexandr ha Napoleon. (2). - 1809.

Avanç a ra hep arrêti, gant e arme formidabl,
Er viô sclac'et eus ar Russi sovach, vil ha detestabl.

Hon armeou a gombattas qer Smolensk vel tud vaillant,
Ar Russianet a zêv qær cazi oll, incontinant,
Hac e partijot hep dale da vont da Vorodino,
Evit antre e o arme, pini a gampe eno.

Napoleon o foursuas bete rivier Moscowa,
Hac eno en em angajas eur gombat an derrupla;
Ar victor a voe balancet epad meur a vinuten;
Anfin e zê bet disclêryet en faveur ar Francisien. (168)

Hon armeou en em avanç evit en em ampari
Deus qær Moscow hac e madou, hep dont d'en em arrêti;
Mes en deveres ma antreas, euy tan-goall an horrupla
En bêr amzer a brullhas, hep na voe espernet netra.

Napoleon a broposas ar peoc'h, gant sincerité,
Mes ar Russi ne respontas nemet dre hostilité.
Cetu obliget hon arme, nesp'et d'an elemantchou,
Da gombatti gant desesper en erc'h, en oll dachennou.

Erc'h bras, scorn, frim, hac ar famin eno a deuas
Da vea spouronus meurhet vit hon armeou, sivoas!
Obliget int da gombatti diouc'h an raon hac ar zec'het,
Ha bataillonou ar Russi o sco cazi bep momet.

Hon arme a zo distrujet gant an oll elemantchou;
Eur vizer horruhl a zouffrer, campet var ar sclagemnou;
Hac o sônjal distrei en Franç, aroc d'an enemiet,
E zoar en eur stat an trista, na gout a betra donet.

Napoleon a deu en Franç, hac a zao trouplou neve;
Neuze a esperanç carquet, e rejoignas e arme.
Bataillon Lutzen ha Bautzen, ramportet gant conscriet,
A ra soudou, dont da gredi e voa oll savetaet. (169)

En fin mis eost (1) Napoleon a rancas c'hoas combatti
A erep neryz teir nation remanet d'en didroni;

(1). - 1813.

En qichen Drest ec'h angajas eur gombat an derrupla,
Hac hon arme er goneas gant eur gouraj ar vrassa.

An arme neuze a dec'has entreez ha qe'er Leipsick,
Hac a viraacas dirazi var eur blenen manific;
Ha dabord e voe encernet gant an troupon enemi,
Hac a bep tu e attaget, ha forcet da reculi.

Ar gombatjou goal maleürus a bad enpad tri devez (1);
An enemiet a driomp, hon distruj a ra ivez;
Peb tria a deu en hon enep da bewiganga ar maleur,
Trahison, coulz a lachete, esper netra na elleur.

An oll buissançon unanet o veza victorius,
A boursu o victor bepret hac a vale glorius:
Dre dri andret ec'h antreont en rouantelez ar Franç;
Hac e ravajont pep tria oll gant ar brassa violanç.

(170) An Impalaer Napoleon, vit arretet an torrent,
En em vuzur a greiz calon ouz diou nation buissant;
Mes en despit d'e oll gouraj, bep devez ec'h avançont,
Dre ar brezel hac ar ravaj en Paris ec'h antreont (2).

Peb tria zo eta unanet a enep Napoleon;
Abdica en deveus ranget e gurunen hac e dron.
Relequet e neuze souden gant e oll enemiet
Da dremen en eun enezen eur vuez humiliet (3).

Adieu an Impalaer Napoleon d'e arme, gent e c'huittat da vont
en exil d'an enezen Elb.

An Impalaer en Fontenblau a quimiad eus e c'hardou,
Ha neuze dêze e lavar, beuzet oll en e zaelou:
« Adieu! adieu! va bugale... mont a rân da bartia,
« Ho tere'hel oll var va c'halon a rofe din calz a joa.

« Mes a galon ec'h ambrassin evidoc'h ho General:
« Autrou Petit (4), tostait din gant an egl imperial:
« Adieu, va c'hompagnon a c'hloar! d'an exil me a barti...
« Lezel a rancân gant re all ar pouvoan da gommandi ».

(1).- 18, 19 ha 20 eus a vis here 1813. (2).- 30 Meurs 1814. (3).- Enezeg Elb, tost d'an Itali.
(4).- Ar general Petit a gommande Grenadouriez ar Gard imperial.

190

Louis - trivac'h neuze a deu, a guemer possession
Eus ar gurunen, an arme, a gommant d'an nation;
Mes dre ar peoc'h a voe sinet, calz eus a generallet
A voe conjediet neuze ha gant anter-pae soldet.

En quis-se eta e teujont da regretti gant daelou
Gouvernament Napoleon, afflijet voe e drouplou,
O mouez a ya bete 'n exil, o suppli Napoleon
Da zistrêi c'hoas en e familh, da c'houarn an Nation. (171)

An Ampereur - ta assuret eus ar speret e arme,
En deus sonjet gant assurance retorn en Franç adare;
Quittat a ra enezen Elb, ar prez na eston nep den,
Gant e galon imperial en Paris e m'ar soudan.

Eun assemble en gwer Vien, demeus hon enemiet,
Souden neuze a zisclerias penos e voa decidet
Erit rentat ar Bourbonnet dre 'r brezel hac an armou,
Ar gurunen o d'oa collet dre galz a injusticou.

Napoleon a zo forset d'en em difen adare,
Hac en deveus preparat prompt pep tra erit qementae.
Quittat a ra 'r gwer a Paris, mont a ra gant e arme
Entrezec ar plac maleurus m'oa an enemie ene.

D'abord en deus da gombatti lord Wellington ha Blicher (1),
O daou assemblet er Belgic, campet var bord eur rivier (2);
Mes arme Franç, leun a gourach, a ras deze descampi,
Goude ober calz a ravach el lignennou enemie.

Colonennou ar Francisien a zispracas en Fleurus;
Arme Blicher a bleg soudan hac a ziscamp gant dizurs:
An Ampereur a attaqas neuze villajen Ligny,
Pini a guemeras soudan, en despit d'an enemie. (172)

Armeou Franç a voe neuze laqet en diou golonen;
An tan a gommant adare gant furor var al lignen.
Waterloo a deu da rusia gant goad ar diou gostezen,
Hon arme a deu da blega, dont a reomp da goll soudan.

(1). - Wellington, general Saur, ha Blicher, general Prussian.

(2). - Rivier ar Sambre, er Belgic.

Mes hon arme oll ecraset, na cesse da gombatti ;
 Admiret eo gant ar Jauzon, pere a gri varnerzi ;
 En em rentet - ta Francisien, abandonit hoc'h armou ;
 Ni hoc'h anar evit tud vaillant, credit d'hor promessaou .

Cambron en em bresant neuze en penn e c'hrenadourien,
 Ha gant dignite e lavar d'an enemiet soudan ;
 « Ar Ghard a varv oll mindraillet, mes hep dont d'en em rente ;
 » « Ghuelloc'h è dèi beza lazjet equet dont da drahissa . »

Cetu ar victor goneet gant Blücher ha Wellington,
 Neuze bepret e valeont var arme Napoleon ;
 Emaint en Franç en em rentet, antreet int en Paris,
 Adare o deus exilet Napoleon en o quis .

(173) Napoleon a bartias evit Santez Helena,
 Ha leun daelou e lavaras d'ar re voa eno gantâ :
 « Adieu, emean, Francisien ! ô nation generus !
 » « N'ho quelin mui - ta birvigen ! esclav oun ha maleurus »

Pell ouz peb contre habitet e man Santez - Helena,
 Situet eo en creiz ar môr, en eur c'hlimat ar falla ;
 Eno en deus ar Jauz sonjet cass da vervel hon harros,
 Rac don na elje donet c'hoas evit troublit e repos .

Napoleon a nebeudou a deu da goll e yec'het ;
 A valeurion eo accablet hoc a boanniou diremet .
 Tremen a ra eus ar bed - man (1) e tezirout a galon
 Prosperite e vro quer Franç hac ar gaera nation .

G. Pôher, mestr scol, en Plougeniel.

(Vol. VII, p. 160-173.)
 strophes non numérotées.

(1). - Arz Impereur Napoleon a varvas en exil en Santez - Helena, ar 25 a vis Mae 1821, assistet gant ar re a voa chomet fidel deñ bet mont gantân en esclavach . Setu amañ hanoujou euz darn anê : al Letanant - General Compt Bertrand, e vreg ha tri grouadur ; al Letanant - General Duc a Rovigo ; al Letanant - General Lallemand ; ar Marechal a Gamp Baron Gourgaud ; ar Marichal a Gamp Montholon - Semovil, e vreg hac euz c'hrouadur ; ar c'homt Lazcaz hac e vab ; ar cheffou Escadron Resigny, Planat, Schuz, ar c'habitenet Poënkorski ha Mercher .